

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького
Факультет суспільно-гуманітарних наук та права
Кафедра права**

Затверджено на засіданні кафедри права
Завідувач кафедри права

Олег Предместніков
протокол №1 від 28.08.2025р

РОБОЧА ПРОГРАМА

з навчальної дисципліни

«ЮРИДИЧНА КОНФЛІКТОЛОГІЯ ТА МЕДІАЦІЯ»

викладається в межах ОП «Право»

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

для здобувачів зі спеціальності №081 Право

Робоча програма
з навчальної дисципліни
«ЮРИДИЧНА КОНФЛІКТОЛОГІЯ ТА МЕДІАЦІЯ»
2025–2026 навчального року

Назва освітнього компонента <i>Обов'язковий/вибірковий</i>	ЮРИДИЧНА КОНФЛІКТОЛОГІЯ <i>Обов'язковий</i>
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Назва спеціальності	081 Право
Назва освітньої програми	Право
Рік викладання	2025-2026
Семестр	1 семестр
Викладач	Лектор – УСТІЮЖАНІНОВА Ольга Тарасівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права
Посилання на профайл викладача	Кафедра права - Філологічний факультет (mdpu.org.ua) Facebook: https://www.facebook.com/share/1B2wMxXSsw/?mibextid=wwXIfr https://orcid.org/0000-0001-8962-372X https://scholar.google.com.ua/citations?user=Nr-W4dkAAAAJ&hl=uk
Контактна інформація та комунікація (зворотний зв'язок) з викладачем	Ольга Тарасівна: +380999664369 olgaustiuzh@gmail.com Онлайн-консультації у робочий час: через систему центру освітніх дистанційних технологій, Telegram, e-mail
Сторінка освітнього компоненту на сайті ЦОДТ	https://dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=5218

Анотація до освітнього компонента

Юридична конфліктологія та медіація є важливою галуззю права, яка визначає предмет, історію розвитку; систему, основні поняття; методологічні засади юридичної конфліктології; характеристики юридичного конфлікту як соціального феномена; класифікацію юридичних конфліктів; структуру юридичних конфліктів; динаміку юридичних конфліктів; зміст управління юридичними конфліктами; форми та механізми урегулювання юридичних конфліктів; квазіюридичні методи врегулювання юридичних конфліктів; види і принципи, моделі медіації; особливості застосування медіаційних підходів до різних сфер суспільних відносин; оволодіння комунікативними техніками запобігання виникненню зіткнення інтересів і налагодження порозуміння між сторонами.

Програма курсу «Юридична конфліктологія та медіація» підготовлена з урахуванням типових програм для вищих навчальних закладів. Навчальний курс «Юридична конфліктологія та медіація» розрахований на здобувачів закладів вищої освіти з урахуванням наявності у них базового рівня знань (середньої освіти), які навчаються за освітньо-професійними програмами підготовки бакалавра. Він побудований відповідно до вимог Європейської Кредитно-Трансферної системи (ECTS).

Мета та завдання освітнього компонента

Мета – поглиблення знань студентів щодо юридичного конфлікту як суб'єктивно об'єктивного, ідеально-матеріального соціокультурного феномену. Юридична конфліктологія дозволяє дослідити людські відносини як багатогранний феномен, що поєднує як деструктивні, так і конструктивні елементи, а медіація поглиблює знання у здобувачів вищої освіти про альтернативний та дієвий спосіб вирішення юридичних спорів і конфліктів поза судом; формування здобувачами вищої освіти практичних навичок та умінь щодо посередництва у конфліктних ситуаціях, налагодження комунікаційних процесів, підвищення медіаційної компетентності.

Викладання дисципліни «Юридична конфліктологія та медіація» має науково-практичне спрямування для формування у студентів правосвідомості та високої правової культури. Завдання - використовуючи усі доступні форми навчання для повноцінного оволодіння студентами дисципліни «Юридична конфліктологія та медіація» з урахуванням особливостей предмета та методу правового регулювання конфліктів, що виникають у галузі юриспруденції, сприяти опануванню студентами наукових тверджень, положень юридичної конфліктології, набуття навичок його застосування у практиці правозахисної, правозастосовної, наукової та іншої діяльності.

- сформувати у студентів глибокі теоретичні знання та практичні навички для використання їх у своїй професійній діяльності;

- сприяти вихованню у студентів поважного ставлення до правових засад захисту прав та інтересів особи у кримінальному праві як важливого засобу захисту фізичних та юридичних осіб, їх прав, свобод та законних інтересів;

- збагатити студентів теоретичними знаннями шляхом засвоєння ними різних концепцій, поглядів, дискусійних положень з найбільш важливих питань кримінального права і ознайомити їх із сучасними тенденціями розвитку правових поглядів щодо кримінального

Перелік компетентностей, які набуваються під час опанування освітнього компонента

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК 14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Спеціальні (фахові, предметні компетентності) (СК)

СК 3 Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

СК 14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

Програмні результати навчання

РН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

РН 11. Мати базові навички риторики.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у

різних правових ситуаціях.

РН 23. Формулювати багатоваріантність розв'язання правових проблем (задач) у вирішенні практичних ситуацій.

Soft Skills, які формуються в освітньому компоненті

1. Комунікація
2. Критичне мислення
3. Вирішення проблем
4. Прийняття рішень
5. Емоційний інтелект
6. Ненасильницьке спілкування
7. Управління знаннями
8. Адаптивність

КОМПЕТЕНТНОСТІ, НАПРАВЛЕНІ НА ДОСЯГНЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ, ЯКІ ФОРМУЮТЬСЯ В ОСВІТНЬОМУ КОМПОНЕНТІ

Якісна освіта

Гендерна рівність

Зменшення нерівності

Обсяг освітнього компонента

Вид заняття	Лекція	Семінарське заняття	Самостійна робота	Практика	Загальна кількість годин
Кількість годин <i>Денна форма</i> (спеціальність т,мен, тр)	32	28	60		120
Кількість годин <i>Заочна форма</i>	10	6	104	-	120

Підсумкова (семестрова) форма контролю – екзамен

Політика освітнього компонента

Політика освітнього компонента – це система вимог, які викладач ставить до здобувача вищої освіти при вивченні навчальної дисципліни «Юридична конфліктологія та медіація».

Під час занять вітається активне включення здобувачів в обговорення, виконання практико-орієнтованих завдань, створюється творчий простір для формування практичних умінь і навичок роботи в різних галузях психологічної практики, дотримується студентоцентрований підхід до здобувачів. При оцінюванні враховується пізнавальна активність, креативність здобувачів, глибина засвоєного матеріалу.

Завдання викладач надає наприкінці заняття, а також висвітлює на сторінці Центру дистанційних освітніх технологій.

При опануванні курсу слід дотримуватись академічної доброчесності. Роботи повинні бути оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування (в т.ч. із використанням мобільних девайсів), втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності.

Виявлення ознак академічної недоброчесності є підставою незарахування роботи викладачем. У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувач повинен повторно виконати роботу. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування (наприклад, сервіс центру дистанційних освітніх технологій).

Здобувачі вищої освіти можуть брати участь у Проєкті сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) <https://nuwm.edu.ua/sp/akademichnadobrochesnistj>

Здобувачі мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті.

Освітній процес під час військового стану здійснюється у синхронно-асинхронному форматі з обов'язковим дотриманням безпекового режиму під час повітряних тривог.

Структура освітнього компонента

Перелік тем	Кількість годин				Кількість годин заочна форма				Рекомендована література
	л	пр	ср	всього	л	пр	ср	всього	
Змістовний модуль № 1. Загальні положення конфліктології, та її галузі юридичної конфліктології									
Тема № 1. Конфліктологія як наука та її галузь – юридична Конфліктологія	2	2	6	10	2	2	6	10	3, 4, 8,15,19,22,23,24
Тема № 2. Природа та механізм конфлікту	2	2	4	8			8	8	3, 4, 8, 15, 19, 22,23,24
Змістовний модуль № 2. Типологія юридичних конфліктів									
Тема № 3. Поняття і аналітика юридичного конфлікту	2	2	4	8			8	8	9, 16, 22-24,
Тема № 4. Типологія юридичного конфлікту	2	2	4	8	2		6	8	3, 4, 8, 15, 19, 22,23,24
Тема № 5. Характеристика окремих видів юридичних конфліктів	2	2	4	8			8	8	9, 16, 22-24,
Тема №6. Загальна характеристика конфліктів у професійній діяльності.	2	2	4	10			8	8	9, 16, 22-24,
Тема № 7. Критика у професійному спілкуванні, як фактор розгортання конфліктів	2	2	4	8			8	8	9, 16, 22-24,
Тема № 8. Конфлікти як наслідок маніпулятивної поведінки суб'єктів професійного спілкування	2	2	4	8			8	8	9, 16, 22-24,
Змістовний модуль № 3. Медіація як спосіб вирішення конфліктів.									
Тема № 9. Альтернативні способи вирішення конфліктів.	2	2	6	10			8	8	3, 4, 8,15,19,22,23,24
Тема № 10. Медіація – як альтернативний спосіб вирішення юридичних конфліктів	2	2	4	8		2	8	10	7, 10, 16, 39
Тема № 11. Учасники медіації. Майстерність медіатора.	4	2	4	10	2	2	6	10	3, 4, 8, 12, 15,19,22,23,24
Змістовний модуль № 4. Медіаційна процедура. Медіація в окремих сферах суспільних відносин.									
Тема № 12. Медіаційна процедура.	4	2	4	8	2		8	10	1-4, 22-24, 27, 29, 32,35,
Тема № 13. Особливості медіації в окремих сферах суспільних відносин.	2	2	4	8			8	8	1-4, 22-24, 27, 29, 32,35,
Тема № 14. Медіація в окремих сферах юридичної практики.	2	2	4	8	2		6	8	1-4, 22-24,27, 29, 32,35,
Разом	32	28	60	120	10	6	104	120	

Програма освітнього компонента

Змістовний модуль № 1. Загальні положення конфліктології, та її галузі юридичної конфліктології

Тема № 1. Конфліктологія як наука та її галузь – юридична конфліктологія.

Конфліктологія як наука. Об'єкт та предмет юридичної конфліктології. Основні поняття конфліктології. Категорії та закони конфліктології. Принципи наукового дослідження конфлікту. Зв'язок конфліктології з іншими науками. Методи наукових досліджень конфліктології. Функції конфліктології у суспільстві.

Юридична психологія як галузь психологічної науки. Зміст юридичної психології як науки та як навчальної дисципліни. Поняття юридичної психології, її об'єкт і предмет. Завдання і система юридичної психології. Міжпредметні зв'язки юридичної психології. Зв'язок юридичної психології з іншими науками. Місце юридичної психології у системі психологічної науки та права. Історичні витоки зародження юридичної психології. Етапи розвитку юридичної психології в історичній ретроспективі. Передумови застосування психологічних знань у судочинстві. Розвиток і становлення юридичної психології.

Сучасні напрями юридичної психології в Україні. Методологічні засади юридичної психології. Принципи філософського рівня – принципи розвитку, загального зв'язку, системного підходу, єдності теорії і практики, конкретно-історичного підходу. Методологічні принципи в юридичній психології. Принцип детермінізму. Принцип єдності свідомості і діяльності. Принцип особистісного підходу. Методи юридичної психології. Теоретичні та емпіричні методи пізнання в юридичній психології. Пізнавальна функція методів юридичної психології. Система методів юридичної психології. Спостереження, експеримент і опитування (бесіда, інтерв'ю, анкетування) в юридичній психології. Сутність методу аналізу результатів діяльності. Використання методу тестування в юридичній практиці.

Тема 2. Природа та механізм конфлікту

Поняття, межі та функції конфлікту. Учасники та причини конфліктів. Предмет та об'єкт конфлікту. Класифікація конфліктів за сферами прояву, ступенем тривалості і напруження, суб'єктами конфліктної взаємодії, соціальними наслідками та предметом. Проблематика конфлікту за М. Вебером. Конфлікт та девіантна поведінка (Е. Дюркгейм).

Теорія конфлікту. Конфліктні взаємовідносини та сфера їх виникнення. Конфліктна ситуація: поняття та зміст. Значення соціальної напруженості. Психологія учасників. Розвиток конфлікту.

Змістовний модуль № 2. Типологія юридичних конфліктів

Тема 3. Поняття і аналітика юридичного конфлікту

Сутність поняття «юридичний конфлікт», причини його виникнення. Структурні елементи юридичного конфлікту. Динаміка розвитку юридичного конфлікту.

Управління юридичним конфліктом. Вирішення юридичного конфлікту та запобігання йому. Психологічні умови ефективного спілкування в умовах юридичного конфлікту.

Тема 4. Типологія юридичного конфлікту

Особливості класифікації юридичних конфліктів. Еколого-правові конфлікти: характеристика складових. Міжнародні конфлікти: міждержавні конфлікти, національно визвольні війни, внутрішні інтернаціоналізовані конфлікти, збройні конфлікти, акти агресії.

Міжнаціональні конфлікти.

Тема 5. Характеристика окремих видів юридичних конфліктів

Конфлікти в державно правовій сфері: поняття, види, особливості. Адміністративно-правові конфлікти: суть та види. Конфлікти в цивільно-правовій та господарсько-правовій сферах: розмежування понять та порівняльно-правовий характер. Кримінальні та кримінально-процесуальні конфлікти. Трудові конфлікти. Сімейні конфлікти.

Тема 6. Загальна характеристика конфліктів у професійній діяльності.

Поняття психічного здоров'я. Психологічне здоров'я особистості. Фактори впливу на психічне здоров'я особистості. Поняття, причини та особливості переживання кризових станів людиною. Характеристика типів критичних ситуацій: стрес, фрустрація, конфлікт, криза. Стрес: поняття, вплив, фази. Поведінка людини в стресових ситуаціях. Біологічне значення та способи подолання стресу.

Поняття кризи та форми її прояву. Соціальне походження криз. Соціальна криза. Інтегральна криза. Криза світогляду. Духовна криза. Життєві кризи і сутність життя. Кризовий період соціального життя. Кризи вікових періодів у житті людини. Сутність і зміст поняття «професійна деформація».

Професійна деформація в юридичній професії. Причини професійної деформації працівників юридичної сфери. Засоби та шляхи попередження професійної деформації юриста. Емоційне вигорання у юристів: поняття, причини та запобігання. Синдром емоційного вигорання. Особливості професійної діяльності юриста, які сприяють професійному вигоранню. Шляхи подолання професійних деформацій. Поняття конфлікту, характеристика його видів. Основні рівні та фази конфлікту. Індивідуально-психологічні особливості поведінки в конфлікті. Соціально-психологічна характеристика конфліктів у діяльності юриста. Класифікація конфліктів у професійній діяльності юриста.

Тема № 7 Критика у професійному спілкуванні, як фактор розгортання конфліктів

Критика у професійній комунікації юриста. Типи критики. Форми критики.

Реакція на критику та застосування її у практичній діяльності: особливості та об'єктивні вимоги.

Прийоми зменшення негативного впливу критичних зауважень.

Тема № 8. Конфлікти як наслідок маніпулятивної поведінки суб'єктів професійного спілкування

Особливості маніпулятивної поведінки, та типи такої поведінки. Активні маніпулятори. Пасивні маніпулятори. Войовничі маніпулятори. Байдужі маніпулятори. Стратегії маніпулювання. Способи подолання маніпулятивної поведінки»: залякування, прихований примус, емоційна провокація, заплутування. Специфіка маніпуляції у діловому спілкуванні. Прийоми протистояння спробам вплинути на вашу поведінку.

Змістовний модуль № 3. Медіація як спосіб вирішення конфліктів.

Тема № 9. Альтернативні способи вирішення конфліктів

Історичні витоки альтернативного вирішення конфліктів (спорів). Поняття та особливості альтернативних способів вирішення спорів. Основні види альтернативних способів вирішення спорів.

Тема № 10. Медіація – як альтернативний спосіб вирішення юридичних конфліктів

Поняття та природа медіації. Принципи медіації. Види медіації. Моделі медіації.

Тема № 11. Учасники медіації. Майстерність медіатора

Право на медіацію. Сторони медіації. Медіатор. Інші учасники медіації.

Компетентності медіатора. Конфліктологічна компетентність медіатора. Комунікативна компетентність медіатора. Процедурна компетентність медіатора. Рефлексивна компетентність медіатора. Правова компетентність медіатора.

Техніки медіатора. Активне слухання. Невербальна комунікація. Постановка питань. Перефразування. Робота з емоціями.

Тема № 12. Медіаційна процедура

Загальна характеристика медіаційної процедури.

Премедіація. Критерії медіабельності спорів.

Підготовка до медіаційних переговорів.

Стадії медіації (підготовча стадія; збір інформації та визначення тем для обговорення; збір інформації та визначення тем для обговорення; пошук та оцінка варіантів рішення; оформлення домовленостей; постмедіація тощо).

Тема № 13. Особливості медіації в окремих сферах суспільних відносин.

Сімейна медіація. Особливості сімейних конфліктів. Причини сімейних конфліктів. Проведення сімейної медіації. Форми участі дітей у сімейній медіації.

Бізнес-медіація. Сфери застосування бізнес-медіації. Медіабельність. Види бізнесмедіації. Особливості проведення бізнес-медіації. Додаткові можливості бізнес-медіації.

Медіація в трудових відносинах. Особливості медіації в трудових відносинах. Особливості фаз (стадій, етапів) медіації в трудових відносинах.

Медіація в адміністративно-правових відносинах.

Медіація як форма відновного правосуддя. Узагальнені підходи до поняття «відновне правосуддя». Ознаки відновного правосуддя. Основні форми відновного правосуддя. Характеристика медіації як основної форми відновного правосуддя. Загальні ознаки медіації як форми відновного правосуддя. Елементи медіації як форми відновного правосуддя. Місце медіації у кримінальному процесі. Критерії допустимості проведення медіації як форми відновного правосуддя.

Медіація у сфері міжнародних відносин. Процедури добрих послуг та посередництва. Процедура примирення.

Тема № 14. Медіація в окремих сферах юридичної практики

Медіація в діяльності судді, адвоката, нотаріуса, прокурора, державного виконавця.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1	Підготувати реферат або електронну презентацію за темами 1, 4-10
2	Вирішення ситуаційних завдань за темами 2,5,9,11,12

Докладний опис завдань для самостійної роботи представлений на сайті ЦОДТ.

Орієнтовний перелік тем для підготовки реферату або презентації:

1. Конфлікти у галузі приватних правовідносин.
2. Конфлікти сфери культури і моралі.
3. Гендерні конфлікти: причини, шляхи вирішення та запобігання.
4. Соціальні конфлікти як суспільне явище.
5. Психологічна культура особистості – важливий чинник попередження конфліктів.
6. Конфлікт відносин «батьки і діти», їх особливості на початку XXI ст.
7. Методи профілактики конфліктів.
8. Психопрофілактика та попередження конфліктів.
9. Ефективні способи стимулювання сторін до пошуку креативних рішень під час медіації.
10. Техніка BATNA/WATNA та її використання в процедурі медіації.
11. Медіація в політичній історії людства.
12. Шляхи популяризації медіації в Україні.
13. Медіація та судовий розгляд.
14. Головні етапи і погляди представників різних напрямків у вивченні конфлікту в античний період, епоху відродження, Новий час (XVIII ст.).
15. Особливості розгляду проблеми конфліктів у давні часи.
16. Конфліктологія та її взаємозв'язок з іншими науками.
17. Сутність конфліктів із погляду представників психологічної науки.

**Методи навчання та форми контролю у відповідності
до програмних результатів навчання**

Програмні результати навчання	Методи навчання	Форми і засоби оцінювання
РН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин	семінар з проблемним викладом, пояснення, демонстрація, метод вправ, навчальні дискусії, спостереження і аналіз випадків, аналітичний метод, частково-пошуковий метод, методи інтерактивного навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни.	Поточний контроль: усне опитування, практичний контроль (виконання практико-орієнтованих завдань), захист реферату/презентації, тестова перевірка знань здобувачів, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий екзамен
РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.	аналітичний метод, синтетичний метод демонстраційні методи, виконання індивідуальних навчальних завдань.	Поточний контроль: практична перевірка знань на заняттях; тестова перевірка знань здобувачів, практико-орієнтовні завдання, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий екзамен
РН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.	пояснення, спостереження і аналіз випадків, методи інтерактивного навчання, створення ситуації зацікавленості, демонстраційні методи, виконання індивідуальних навчальних завдань.	Поточний контроль: усне опитування,, доповідь, практико-орієнтовні завдання, захист реферату/презентації, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий екзамен
РН 11. Мати базові навички риторики.	пояснення, спостереження і аналіз випадків, методи інтерактивного навчання, метод вправ, створення ситуації зацікавленості, демонстраційні методи, поєднані з переживаннями	Поточний контроль: усне опитування,, доповідь, захист реферату/презентації, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий екзамен
РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.	семінар з проблемним викладом, пояснення, демонстрація, метод вправ, навчальні дискусії, спостереження і аналіз випадків, аналітичний метод, частково-пошуковий метод, методи інтерактивного навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни.	Поточний контроль: усне опитування, практичний контроль (виконання практико-орієнтованих завдань), захист реферату/презентації,

		тестова перевірка знань здобувачів, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий екзамен
РН 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.	метод вправ, навчальні дискусії, спостереження і аналіз випадків, аналітичний метод, частково-пошуковий метод, методи інтерактивного навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни.	Поточний контроль: усне опитування, практичний контроль (виконання практико-орієнтованих завдань), тестова перевірка знань здобувачів, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий екзамен
РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.	метод вправ, навчальні дискусії, спостереження і аналіз випадків, аналітичний метод, частково-пошуковий метод, методи інтерактивного навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни.	Поточний контроль: усне опитування, доповідь, практико-орієнтовні завдання, захист реферату/презентації, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий екзамен
РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.	метод вправ, навчальні дискусії, спостереження і аналіз випадків, аналітичний метод, частково-пошуковий метод, методи інтерактивного навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни.	Поточний контроль: практична перевірка знань на заняттях; тестова перевірка знань здобувачів, практико-орієнтовні завдання, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий екзамен
РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.	метод вправ, навчальні дискусії, спостереження і аналіз випадків, аналітичний метод, частково-пошуковий метод, методи інтерактивного навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни.	Поточний контроль: усне опитування, доповідь, практико-орієнтовні завдання, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий екзамен
РН 23. Формулювати багатоваріантність розв'язання правових проблем (задач) у вирішенні практичних ситуацій	семінар з проблемним викладом, пояснення, демонстрація, метод вправ, навчальні дискусії, спостереження і аналіз випадків, аналітичний метод, частково-пошуковий метод, методи інтерактивного навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни.	Поточний контроль: усне опитування, практичний контроль (виконання практико-орієнтованих завдань), тестова перевірка знань здобувачів, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий екзамен

Критерії оцінювання відповідно до форм і видів контролю

Оцінювання результатів навчання здійснюється відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/> та «Положення про бально-накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/>.

Бально-накопичувальна система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з кожного освітнього компонента містить поточний, підсумковий контроль знань та оцінювання самостійної роботи. Робота здобувачів на навчальних заняттях оцінюється за видами навчальної діяльності. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні роботи здобувачів на навчальних заняттях складає 30 балів. Самостійна робота є видом навчальної діяльності здобувача, яка підлягає оцінюванню. Викладач визначає види самостійної роботи здобувачам. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні самостійної роботи здобувачів складає 30 балів.

Підсумковий контроль знань – вид контролю, який проводиться наприкінці навчального семестру у формі екзамену, раліку/диференційного заліку.

Загальний бал (ЗБ) з освітнього компонента складається з суми балів, отриманих за навчальну, самостійну роботу та підсумковий контроль знань.

Якщо освітнім компонентом передбачено виконання курсової роботи (КР), загальний бал рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + КР) / 2$, де ЗБ ОК = 100 балів; КР = 100 балів.

Якщо освітнім компонентом передбачено проходження навчальної практики (НП), загальний бал (ЗБ) рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + НП) / 2$, де ЗБ ОК = 100 балів; НП = 100 балів.

Якщо освітнім компонентом передбачено виконання курсової роботи та проходження навчальної практики, загальний бал (ЗБ) рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + КР + НП) / 3$, де ЗБ ОК = 100 балів; КР = 100 балів; НП = 100 балів.

Бально-накопичувальна система здобувача з освітнього компонента															
Види навчальної діяльності здобувача, які підлягають оцінюванню		Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Тема 11	Тема 12	Тема 13	Тема 14
	Робота на навчальних заняттях (максимальний сумарний бал – 30):														
	Усне опитування, доповідь	1	1	1	1					1	1	1	1	1	1
	Практико – орієнтовані завдання (вирішення ситуаційних завдань)		2			2				2		2	2		
	Вирішення тестових завдань					1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Самостійна робота студента (максимальний сумарний бал – 30):														
	Підготовка рефератів	15													
	Підготовка презентацій	15													
	Підсумковий контроль: екзамен (максимальний бал – 40)														
	Загальний бал (максимальний бал – 100)														

Робота здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях з освітнього компонента оцінюється за видами навчальної діяльності. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні роботи здобувачів на навчальних заняттях складає 30 балів. Оцінювання видів навчальної діяльності здійснюється за шкалою «0», «1», «2», «3», «4», «5».

Критерії оцінювання діяльності здобувачів вищої освіти за окремими видами навчальних робіт, наведені у таблиці нижче.

Критерії оцінювання підсумкового контролю:

Методи контролю результатів навчання	Максимальна кількість балів та вимоги до їх накопичення
Підготовка реферату, презентації	Максимально 15 балів: 15-13 балів – завдання виконано якісно, виявлено вміння здобувача використовувати знання на практиці, аналізувати нормативно-правову літературу. Здобувач демонструє навички ефективної роботи на високому рівні. Апелює нормативно-правовою документацією. Відстоює власну позицію. 12-10 балів – завдання виконано згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено широкий аналіз проблеми, розкрита думка та наведені приклади. Здобувач демонструє навички ефективної взаємодії, аргументує, переконує, приймає рішення, відстоює власну позицію. 9-7 бали – завдання виконано згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено широкий аналіз проблеми. 6-5 бали – завдання виконано згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено широкий аналіз проблеми, але є деякі недоліки у тексті, помилки. 3-1 бал – завдання виконано, проте не в повному обсязі, є помилки. 0 балів - зміст не відповідає темі, є багато недоліків, невідповідність вимогам щодо оформлення, плагіат.

Практико – орієнтовані завдання (вирішення ситуаційних задач)	Максимально 2 бали 2 балів – завдання виконано правильно і якісно, виявлено вміння здобувача застосовувати, творчо використовувати теоретичні знання на практиці, пов'язані з особливостями навчальної дисципліни «Юридична конфліктологія і медіація». Здобувач демонструє навички ефективної взаємодії, аргументує, переконує, приймає рішення, логічно формулює думку, відстоює власну позицію у процесі вирішення фахових завдань 1 бал – завдання виконані в основному правильно, але неповно. В ході виконання завдань допускалися помилки, використані не всі необхідні методи аналізу та узагальнення матеріалу. Здобувач демонструє навички взаємодії, аналізує, аргументує, логічно формулює, демонструє приклади, роблячи вибір, намагається, але не завжди вміє відстояти власну позицію у процесі вирішення фахових завдань. 0 балів – відповідь відсутня.
--	--

Підсумковим контролем на освітньому компоненті є екзамен, на його складання надається 40 балів. Екзамен включає 40 тестових завдань (по 1 бали за вірну відповідь) з усіх тем, які входять до програми освітнього компоненту.

Критерії оцінювання підсумкового контролю:

Характеристика критеріїв оцінювання знань	Якісна шкала	Оцінювання теоретичного питання, практичного завдання	За 40 бальною шкалою
Високий рівень Характеризується глибокими, міцними, узагальненими, системними знаннями – з предмета, уміннями застосовувати знання, творча, навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	відмінно	9-10	36-40
Високий рівень Характеризується глибокими і міцними знаннями – з предмета, уміннями застосовувати знання, творча, навчальна діяльність має частково дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	добре	8	33-35
Достатній рівень Характеризується знаннями суттєвих ознак, понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними. Студент самостійно засвоює знання у стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, синтезом, узагальненням, порівнянням, абстрагуванням), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки.	добре	6-7	30-32

Середній рівень Знання неповні, поверхневі. Студент відновлює основний навчальний матеріал, але недостатньо осмислено, не вміє самостійно аналізувати, робити висновки. Здатний вирішувати завдання за зразком. Володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.	задовільно	5	27-29
Початковий рівень Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, обумовлюється початковим уявленням про предмет вивчення.	задовільно	3-4	24-26
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач.	Не зараховано (з можливістю повторного складання)	2-3	21-23
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння орієнтуватись при виконанні практичних задач, незнання основних фундаментальних положень	Не зараховано (з обов'язковим повторним вивченням освітнього компонента)	0-1	1-20

Оцінювання результатів навчання в Університеті здійснюється відповідно до 100-бальної шкали:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики, диференційованого заліку	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	добре	
64-73	D	задовільно	
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ОТРИМАНИХ В НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Здобувачі вищої освіти мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, регулюється Положенням про порядок визнання результатів навчання у процесі неформальної освіти в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького <http://surl.li/igwzd>

Викладач надає здобувачам актуальну інформацію про підвищення рівня професійної підготовки та можливе перезарахування результатів, отриманих у неформальній освіті. Такі рекомендації надаються здобувачам на сторінках освітніх компонентів на ЦОДТ, а також в telegram-групах.

Питання до підсумкового контролю

1. Поняття та види конфлікту
2. Динаміка та функції конфлікту
3. Діагностика конфлікту.
4. Історичні витоки альтернативного вирішення конфліктів (спорів).
5. Поняття та особливості альтернативних способів вирішення спорів.
6. Основні види альтернативних способів вирішення спорів.
7. Поняття та природа медіації
8. Принципи медіації
9. Види медіації
10. Моделі медіації
11. Компетентності медіатора:
12. Конфліктологічна компетентність медіатора.
13. Комунікативна компетентність медіатора
14. Процедурна компетентність медіатора
15. Рефлексивна компетентність медіатора
16. Правова компетентність медіатора
17. Техніки медіатора
18. Активне слухання
19. Невербальна комунікація
20. Постановка запитань
21. Перефразування.
22. Робота з емоціями.
23. Загальна характеристика медіаційної процедури
24. Премедіація
25. Стадії медіації
26. Постмедіація.
27. Міжнародні стандарти медіації
28. Європейські стандарти медіації
29. Медіація у національній правовій системі.
30. Етичні засади медіації
31. Сімейна медіація.
32. Медіація в трудових відносинах.
33. Медіація в адміністративно-правових відносинах.
34. Медіація як форма відновного правосуддя.
35. Медіація у сфері корпоративних відносин.
36. Медіація в діяльності судді.
37. Медіація в діяльності адвоката
38. Медіація в діяльності нотаріуса.
39. Медіація в діяльності прокурора.
40. Медіація в діяльності державного виконавця та приватного виконавця.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Перелік рекомендованої літератури (основної і додаткової), електронних ресурсів, нормативних документів, публікацій з освітнього компонента викладачів освітньої програми, з якими можна ознайомитися в репозиторії <http://eprints.mdpu.org.ua> та у вільному доступі у мережі Інтернет.

НОРМАТИВНО – ПРАВОВІ АКТИ

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення 28.08.2024).
2. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939- VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення 28.08.2024).
3. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 31. Ст. 286. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-vp#Text> (дата звернення 28.08.2024).
4. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
5. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : Наказ МВС України від 16 січня 2016 р. № 50. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16/page>(дата звернення 28.08.2024).

ОСНОВНА

1. Ділове спілкування та культура мовлення: навчальний посібник / Пантелюк М. І., Маруніч І.І., Гайдаєнко І.В. Вид-во: ЦУЛ, 2020. 224 с.
2. Комунікативна культура юриста: навчальний посібник / Марченко О.В. Днепропетровськ: «Інновація». 2015. 200 с.
3. Лаврухін О. В., Кім К. В. Сутність поняття «юридичний конфлікт». *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. Випуск 26, 2018. С. 61–63.
4. Лівінська К. Конфлікт інтересів у публічно-правовій сфері: сутність та передумови виникнення. Матеріали III Міжнародного молодіжного наукового юридичного форуму, м. Київ, Національний авіаційний університет, 14–15 травня 2020 р. Тернопіль: Вектор, 2020. С.333–335.
5. Максименко С.Д. Загальна психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч.закладів. Вид. 3-є, переробл. та допов. Київ : ЦУЛ, 2020. 272 с.
6. Медіація в Україні: теорія та практика : монографія / Н. А. Мазаракі. Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 276 с.
7. Медіація у відновному правосудді за участю неповнолітніх: навчальний посібник / Н. Крестовська, К. Стрієк, І. Федорич за аг. ред.. О. Калашник. Київ: 2024. 142 с.
8. Москалець В. П. Загальна психологія : підручник. Київ : Ліра-К., 2020. 564 с.
9. Олексюк, М.М., Орлов, С.Ф. Дихотомія юридичного конфлікту: правова діяльність та юридична практика як ознаки конфліктогенності соціуму. *Порівняльно-аналітичне право*. №2. 2020. С. 27–33.
10. Озерський І. В. Актуальні проблеми медіації в юрисдикційному процесі України : навч. посіб. / Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. 248 с.
11. Озерський І. В. Юридична психологія (підбір та підготовка фахівців- правоохоронців) : наук -практ посіб. Київ: Талком, 2014. 182 с.
12. Основи загальної та юридичної психології : навч. посіб. / Н. Р. Бобечко, І. І. Когутич, В. П. Бойко, І. В. Жолнович, Н. П. Баєва; ред.: В. Т. Нор; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Київ : Ін Юре, 2014. 279 с.
13. Основи психології та міжособове спілкування / Засекіна Л.В., Пастрик Т.В. Вид-во «Медицина», 2018. 216 с.
14. Павелків Р.В. Загальна психологія. Підручник. Київ : Кондор, 2013. 576 с.
15. Петренко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці.

Навчальний посібник. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2020, 360 с.

16. Переш І.Є., Зан М.І. Юридична конфліктологія: суспільна необхідність та перспективи розвитку навчальної дисципліни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Випуск 25. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. С. 35–37.
17. Переш І.Є., Зан М.І., Руснак В.І. Юридичні факти в системі попередження та вирішення юридичних конфліктів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Випуск 31. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2015. С. 24–27.
18. Професійне спілкування працівників Національної поліції: підручник / авт. кол.: С.І. Яковенко, Л.І. Мороз (та ін.); за ред. С. І. Яковенко. Одеса : Астропринт, 2017. 260 с.
19. Савчик М. Загальна психологія: підручник. 3-тє вид., Київ: ВЦ «Академія», 2020. 344 с.
20. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Загальна психологія: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 296 с.
21. Соціально-психологічні основи ділового спілкування : навч. посіб. Є. І. Бородин, К.В. Комарова, Н.А. Липлівська, Т.М. Тарасенко. Дніпро : ГРАНІ, 2019. 184 с.
22. Юридична психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.Є. Самойлов, М.С. Корольчук, В.М. Корольчук, С.М. Миронець, Г.М. Ржевський. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 432 с.
23. Юридична психологія. Практикум / Г.В. Мухіна. Київ : Дакор, 2021. 244 с.
24. Юридична психологія : підручник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2019. 288 с.

Допоміжна

25. Авраменко О. О., Яковенко Л. В., Шийка В. Я. Ділове спілкування: навчальний посібник / за наук. ред. О. О. Авраменко. Івано-Франківськ, «Лілея НВ», 2015. 160 с.
26. Дуткевич Т. Загальна психологія: теоретичний курс. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури. 2019. 388 с.
27. Кацавець Р.С. Кримінальна психологія : навчальний посібник. Київ: Алерта, 2018. 122с.
28. Кройтор В.А. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері захисту прав на нетипові об'єкти авторського права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 8. С. 124–127.
29. Литвиненко В. М. Медіація в Україні: поняття та перспективи розвитку. Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану: Матеріали міжнар. науково-практ. конф., м. Чернігів, 25–26 квіт. 2023 р. С. 187–190.
30. Маліннікова Д.К. Сімейна медіація як ефективний метод вирішення спорів в умовах воєнного стану в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2024. Т. 35 (74), № 1. С. 36–40.
31. Матієнко Т.В. Гендерні особливості професійного розвитку особистості / *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 344–349.
32. Матієнко Т.В. Конфліктологічна компетентність працівника правоохоронних органів. *Південноукраїнський правничий часопис*. Одеса: РВВ ОДУВС. 2016. №2. С. 102–106.
33. Мова і термінологія наукових досліджень у юриспруденції: навчальний посібник / Царьова І.В. Дніпро: Вид. «Інновація», 2019. 14 с.
34. Невербальна інформація в кримінальному провадженні: теоретико- методологічні основи : монографія / О.П. Ващук. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. 430 с.
35. Перкальов А.О. Аналіз стану імплементації acquis ЄС щодо досудового вирішення сімейних спорів способом медіації. *Європейський правничий часопис*. 2024. Вип. 5. С. 84–90.
36. Попов В.А. Роль медіації у вирішенні сімейних спорів: переваги та недоліки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2025. Вип. 87(1). С. 246–251.
37. Психологія майбутнього: навчальний посібник / Станіслав Гроф. Львів: Вид- во Tetra Incognita. 2019. 400 с.
38. Prystupa Y., Kryshtanovych, S., Pasko O., Prudka L., Matiienko T. Research of the system of formation of professional competence of future managers of physical culture. *Laplage in Journal*, 7 (3C). 2021. P. 286–291.

39. Робоча книга психолога: психологічні особливості засуджених. Книга 1 / І.М.Клочко, І.В. Пахомов. Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2021. 68 с.
40. Савицька О.В. Етнопсихологія: навч. посіб. Київ : Каправела, 2011. 264 с.
41. Соціально-психологічні основи ділового спілкування : навч. посіб. Є. І. Бородин, К.В. Комарова, Н.А. Липовська, Т.М. Тарасенко. Дніпро : ГРАНІ, 2019. 184 с.
42. Царьова І.В., Грицай І.О. Культура професійного мовлення юриста : навчальний посібник. Київ: «Хай-Тек Прес», 2017. 140 с.
43. Чорнописька В., Чорнописька Х. Сімейна медіація як модус вирішення спорів у сімейних правовідносинах. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2024. Т. 11, № 1. С. 391–399.
44. Чеховська І.В., Довга М.О. Медіація як альтернативний спосіб вирішення сімейних спорів. Ірпінський юридичний часопис. 2023. № 3 (12). С. 123–138.
45. Швецова Л. Альтернативні способи вирішення спорів. Вісник НААУ № 1-2 2024. С. 57–66.
46. Шминдрук О., Штепа Д. Медіація як ефективний спосіб врегулювання сімейних спорів в Україні під час війни. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 4 (10). С. 276–284.
47. Яхно Т.П., Куревіна І.О. Конфліктологія та теорія переговорів. Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 168 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

Офіційні сайти органів державного управління України:

1. Верховна Рада України – <https://www.rada.gov.ua/>
2. Верховний Суд – <https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/kontakts/>
3. Офіс Генерального прокурора – <https://www.gp.gov.ua/>
4. Державна податкова служба України - <https://tax.gov.ua/>
5. Кабінет Міністрів України – [http:// www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua)
6. Конституційний Суд України - <https://ccu.gov.ua/index.php>
7. Національний банк України – <https://bank.gov.ua/>
8. Нотаріальна палата України – <https://npu.ua/>
9. Президент України – <https://www.president.gov.ua/news/administration>
10. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини – <https://www.ombudsman.gov.ua/>

Офіційні сайти наукових і електронних бібліотек в Україні:

1. Державна науково-технічна бібліотека України – <https://dntb.gov.ua/>
2. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Національна парламентська бібліотека – <https://nlu.org.ua/>
4. Українська бібліотечна асоціація – <https://ula.org.ua/>

Повний список основної і додаткової літератури можна отримати у викладача або на сторінці дистанційної освіти <https://v.gd/Wxvnwy>

Публікації з освітнього компонента викладачів освітньої програми, з якими можна ознайомитися в репозиторії <http://eprints.mdpu.org.ua> та у вільному доступі у мережі Інтернет: